

В.Д. Баран, Н.С. Абашина

ВІДДІЛ АРХЕОЛОГІЇ РАННІХ СЛОВ'ЯН (до 30-річчя наукової діяльності)

Статтю присвячено відділу археології раних слов'ян — одному з визнаних наукових центрів дослідження проблем походження та історії слов'ян переддержавного періоду, з часу заснування якого нещодавно минуло 30 років.

Інститут археології НАН України завжди надзвичайну увагу приділяв дослідженню походження і ранньої історії слов'ян. Ще з 1919 р., з часу створення Української Академії наук, на базі історико-філологічного відділу, очолюваного відомим істориком і археологом Д.І. Багалієм, почала працювати Комісія зі складання археологічної карти України під керівництвом М.Ф. Біляшевського. У цій Комісії, а згодом й у Всеукраїнському Археологічному комітеті, картографуванням і дослідженням пам'яток культури полів поховань займалася В.Є. Козловська — одна з учениць і співробітниць В.В. Хвойки.

Через постійний брак коштів ВУАК, по суті, не ставив за мету вивчення культури полів поховань. Матеріал нагромаджувався в результаті випадкових знахідок та переважно завдяки роботі периферійних музеїв, які організували кілька експедицій для дослідження пам'яток культури полів поховань. Найвизначнішими з цих робіт були розкопки Білоцерківського музею у с. Ромашки (С.Л. Дроздов) та могильника і поселення в с. Дідівщина Фастівського р-ну (В.Є. Козловська), а також розкопки Масловського могильника на Черкащині (П. Смолічев). На Лівобережжі значними були розкопки Кантемирівського могильника, здійснені М.Я. Рудинським, та могильника в с. Гурбинці, проведені М.О. Макаренком. У той самий час пошуки і дослідження ранньослов'янських старожитностей другої половини I тис. н. е. проводили С.С. Магура, С.С. Гамченко, С.В. Коршенко, Т.М. Мовчанівський.

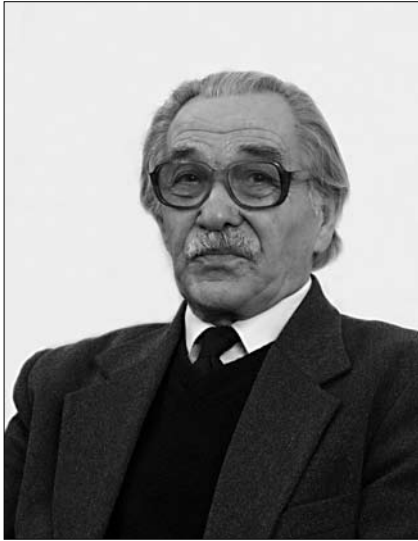
Зі створенням у 1934 р. у системі Академії наук УРСР Інституту археології питання походження слов'ян стало в один ряд з основними проблемами археологічної науки в Україні, а його вивченню було приділено особливу увагу. Згідно із задумом завідувача відділу дофеодалного періоду В.П. Петрова, найпершим завданням було зібрати і кодифікувати весь наявний мате-

ріал культури полів поховань. Проектувалося спеціальне колективне видання у кількох томах, присвячене матеріалам, що зберігалися в музеях України.

Перед війною було упорядковано і попередньо відредаговано перший том корпусу під назвою «Пам'ятники культури полів поховань на території УРСР», до якого увійшли матеріали Київського історичного музею, у тому числі Зарубинецький і Черняхівський могильники, розкопки на поселенні й могильнику біля с. Дідівщина та розкопки 1940 р. Корчуватського могильника. Готувався другий том, до якого мали увійти матеріали Дніпропетровського і Черкаського музеїв та розвідок і розкопок порожистої частини Дніпра. Третій том планувалося присвятити матеріалам з музеїв північно-західного регіону України. С.В. Коршенко та І.Н. Луцкевич займалися картографуванням пам'яток культури полів поховань і окремих знахідок. На карті України було зафіксовано понад 200 місцезнаходжень, зосереджених здебільшого в лісостеповій смузі. Війна завадила реалізації цього видання, яке згодом лягло в основу низки томів із серії «Материалы и исследования по археологии СССР». У науковий обіг надійшов систематизований першоджерельний матеріал, на превеликий жаль, значною мірою втрачений під час Великої Вітчизняної війни.

Тоді ж почалися систематичні й планомірні польові дослідження. Було проведено розвідку по трасі Черняхів—Жуківці—Трипілля—Обухів та розкопки у с. Жуківці (М. Макаревич, Є.В. Махно), розвідку в порожистій частині Дніпра, розкопки в с. Микільське (І.М. Фещенко, А.В. Бодяньський), а також розкопки Корчуватівського могильника (І.М. Самойловський, Ф.Б. Копилов).

Можливості вивчення старожитностей I тис. н. е. після приєднання західноукраїнських земель значно збільшилися завдяки матеріалам Львівського, Луцького, Дубенського музеїв.

В.Д. Баран

Лави українських радянських дослідників поповнив видатний археолог М.Ю. Смішко, який у 1940 р. провів розкопки у Вікнинах Великих. Зокрема Львівським відділом Інституту археології було виконано дві роботи, присвячені пам'яткам першої половини I тис. н. е.: К. Маєвський «Римські імпорти» та М. Смішко «Культура підкарпатських курганів».

Загалом же, у передвоєнний період розпочалося планомірне вивчення проблеми походження і ранньої історії слов'ян, яке насамперед полягало у накопиченні, попередньому аналізі та систематизації матеріалів.

Після Великої Вітчизняної війни проблеми етногенезу слов'ян, пошуків їхніх найдавніших коренів стали одними з найактуальніших у радянській археологічній науці. Почалися значні за обсягом дослідження пам'яток I тис. н. е. В Інституті археології АН України ця тематика розроблялась у відділі слов'янської, давньоруської та середньовічної археології, який протягом 1954—1974 рр. очолював доктор історичних наук В.Й. Довженок. Значний внесок у вивчення пам'яток зарубинецької культури зробив Є.В. Максимов, черняхівської — Є.В. Махно, М.Ю. Брайчевський, А.Т. Сміленко, а також археологи інших наукових закладів і вузів України, які досліджували пам'ятки I тис. н. е., — М.Ю. Смішко, В.Д. Баран, І.С. Винокур, Н.М. Кравченко. Одним із найважливіших досягнень археологічної науки в 1950—1960 рр. стало відкриття і вивчення слов'янських пам'яток V—VII ст., які заповнили широку хронологічну лакуну в системі культур I тис. н. е. на території Східної Європи, відкриваючи тим самим нові можливості ретроспективного вивчення витоків матеріальної культури ранньосередньовічних слов'ян. Ці пам'ятки досліджували

В.П. Петров, Д.Т. Березовець, А.Т. Сміленко, В.Д. Баран.

Необхідність вивчення проблем походження і ранньої історії слов'ян як самостійного наукового напрямку зумовила створення в 1974 р. відділу археології ранніх слов'ян, який зініціював і очолив доктор історичних наук, а згодом член-кореспондент НАН України В.Д. Баран. З 2002 р. відділом керує доктор історичних наук, професор Д.Н. Козак. За три десятиліття у відділі створена і плідно працює українська школа археологічної славистики. Відділ є визнаним науковим центром з вивчення проблем походження та історії слов'ян переддержавного періоду як в Україні, так і за її межами.

Пріоритетним напрямком у роботі відділу є дослідження етногенезу і ранньої історії слов'ян, що передбачає розробку таких проблем, як формування етнокультурної слов'янської спільності, періодизація ранньослов'янської історії, взаємовідносини слов'янського населення з сусідніми етнічними групами і державами, визначення шляхів розселення слов'ян і їхнього місця в історії ранньосередньовічної Європи, процеси формування слов'янських народів, зокрема українців, та передумов виникнення слов'янських державних утворень, насамперед східнослов'янської держави — Київської Русі, дослідження економічної і соціальної структури слов'янського суспільства, його матеріальної та духовної культури.

Джерелознавча база досліджень забезпечується розкопками археологічних пам'яток I тис. н. е., що репрезентують головні етапи становлення слов'янського світу та його політичної консолідації, включаючи формування слов'янських племінних об'єднань і союзів племен, напередодні утворення Давньоруської держави. У географічному відношенні — це практично вся територія Полісся і лісостепової зони України. У результаті багаторічних археологічних досліджень зібрано величезний речовий матеріал, що дозволив поставити і розв'язати низку важливих проблем давньої історії України та суттєво збагатив й відновив експозиції багатьох музеїв нашої країни, а також поповнив фонди Інституту археології НАН України. Обсяг досліджуваних пам'яток досягнув такого рівня, коли більшість категорій речей, а нерідко й комплексів, стали масовими і налічують сотні одиниць.

Вивчення опорних пам'яток різних епох дало змогу аргументовано реконструювати етнокультурні і соціально-економічні процеси, що відбувалися у слов'янському суспільстві у переддержавний період. Так, у процесі дослідження пам'яток рубежу нашої ери (зарубинецька культура): городищ Пилипенкова Гора і Монастирок (Є.В. Максимов, В.О. Петрашенко), могильни-

ків Вишенки (С.П. Пачкова), Пирогів (Л.Є. Скиба), пам'яток поєднано-лукашівської культури Круглик і Горошова (С.П. Пачкова) отримано досить вичерпну інформацію про матеріальну культуру населення Середнього Подніпров'я, зв'язки населення цього регіону з іншими регіонами Східної та Центральної Європи.

Матеріали розкопок Д.Н. Козака дали змогу конкретизувати етнокультурну ситуацію I—IV ст. н. е. на Волині, зокрема, простежити характер стосунків населення зубрицької (волино-подільської) культури з племенами вельбарської культури гето-гепідів. За матеріалами, здобутими під час розкопок поселень Боратин, Гірка Полонка, Зубра, Линів, Хрінники та ін., виділено та простежено процес формування нових культурних типів і визначено місце давньослов'янського населення Волині в буремних подіях часів германської експансії, що узгоджено зі свідченнями писемних джерел.

Вивчення проблеми слов'янського етногенезу тісно пов'язане з дослідженнями пам'яток римського періоду, серед яких чільне місце посідає черняхівська культура III—V ст. н. е. Її старожитності вивчаються вже понад сто років, і на території України на сьогодні зафіксовано понад 3000 пам'яток. Їх описано, систематизовано і картографовано в процесі роботи над темою «Етнокультурна карта черняхівської культури» (В.Д. Баран, Б.В. Магомедов, Н.С. Абашина). За результатами розкопок поселень і могильників, проведених співробітниками відділу, отримано величезний обсяг матеріалу, який дає змогу по-новому поставити низку питань, пов'язаних із формуванням, хронологією, виявленням локальних особливостей та визначенням етнічної приналежності населення, спираючись насамперед на характер керамічного комплексу, житлового будівництва і поховального ритуалу. Це, зокрема, дослідження городища Башмачка (А.Т. Сміленко), поселень слов'янського населення в черняхівській культурі: Черепин, Бовшів, Дем'янів, Хлопків, Куропатники (В.Д. Баран), поселень і могильників Кам'янка-Анчекрак, Курники, Каборга IV, Городок, Петриківці, Шершні, Лугове, Козлов (Б.В. Магомедов), Малинівці, Яблунівка (С.П. Пачкова), Боромля (Г.М. Некрасова), Велика Бугаївка (О.В. Петраускас). На Київщині (поселення Велика Снітинка) Б.В. Магомедов дослідив унікальний черняхівсько-вельбарський косторізний ремісничий центр, де виготовляли, зокрема гребінці, часто прикрашені вишуканим орнаментом, які знайдено майже на всіх поселеннях і могильниках черняхівської і багатьох сусідніх культур.

Л.В. Вакуленко провела розкопки пам'яток культури карпатських курганів, зокрема поб-

Д.Н. Козак

А.Т. Сміленко

лізу сіл Пилипи, Печеніжин, Трач, Товмачик. У результаті отримано значні матеріали щодо соціально-економічного розвитку прикарпатського населення і по-новому висвітлено етнокультурну ситуацію в Карпатському регіоні в пізньоримський час.

Пам'ятки київської культури — однієї із попередниць ранньосередньовічних слов'янських культур — ґрунтовно вивчено Р.В. Терпиловським (Роїще, Улянівка, Олександрівка I, Глеваха) та Н.С. Абашиною (Обухів II, III, VII).

У результаті досліджень поселень Теремці, Рашків II і III (В.Д. Баран), Сокіл і Лука Каветчинська (О.М. Приходнюк, Л.В. Вакуленко) на Дністрі, Сенча (Р.В. Терпиловський) у Дніпровському Лівобережжі та Ходосівка-Діброва (Н.С. Абашина) у Середньому Подніпров'ї кон-

Є.В. Максимов

кретизовано процес перетворення пам'яток пізньоримського і гунського періодів на ранньосередньовічні слов'янські культури.

О.М. Приходнюк продовжив дослідження відомого Пастирського городища VII—VIII ст., розпочаті ще В.В. Хвойкою і М.Ю. Брайчевським, матеріали якого дають змогу розкрити зв'язки слов'янського населення Подніпров'я з племенами степу, що увійшли до складу Хозарського каганату. На думку дослідника, ця унікальна пам'ятка засвідчує про повернення з Подунав'я частини слов'ян наприкінці VII ст.

Видатною пам'яткою, що демонструє процес трансформації старожитностей празької культури V—VII ст. у райковецьку культуру доби формування Київської Русі, є поселення VII—IX ст. Рашків I на середньому Дністрі. Воно було повністю досліджене експедицією В.Д. Барана, що дало змогу переконливо виділити кілька будівельних горизонтів та дійти важливих висновків щодо соціальної структури місцевих племен та громадсько-судових функцій слов'янської общини — верві (Я.В. Баран).

А.Т. Сміленко проведено розкопки поселень Багате та Нагорне — базових пам'яток із вивчення інтеграції слов'янської та салтово-маяцької культур у пониззях Дністра та Дунаю.

Протягом 1981—1987 рр. В.Д. Баран разом з П.П. Толочком і І.І. Мовчаном брав участь у дослідженнях слов'янського городища кінця VII—XIII ст. Старигард (Ольденбург), розкопки якого проводила археологічна експедиція під керівництвом директора Музею землі Шлезвіг-Голштинії проф. К.-В. Штруве.

У 1991—2000 рр. В.Д. Баран очолював, а у 2001—2002 рр. брав участь у дослідженнях Крилоського городища, що було центром давнього Галича — столиці Галицько-Волинської дер-

жави. У результаті понад 100-літніх досліджень, стало можливим створення Національного заповідника «Давній Галич».

Систематичні експедиційні дослідження відділу дали змогу розв'язати низку проблем, пов'язаних із формуванням і розпадом археологічних культур, уперше виділити основні етнокультурні ознаки слов'янської матеріальної культури, з'ясувати особливості соціально-економічного розвитку населення та конкретизувати етнокультурні процеси, що відбувалися на теренах України впродовж I тис. н. е., а найголовніше, стосунки слов'ян з іншими етнічними групами.

Початкові процеси формування слов'янської етнокультурної спільності пов'язані передусім із зарубинецькою культурою рубежу н. е., відкритою В.В. Хвойкою понад 100 років тому. Нащадків зарубинецьких і пшеворських племен, носіїв пізньозарубинецьких і зубрицьких пам'яток I—II ст., очевидно, можна ототожнювати зі східноєвропейськими венетами, яких згадує римський історик кінця I ст. Корнелій Тацит. Далі лінія праслов'янського етногенезу прямує через пам'ятки київської культури і подібні групи старожитностей у складі поліетнічної черняхівської культури III—V ст. На їх основі в середині I тис. н. е. формуються археологічні культури ранньосередньовічних слов'ян (празька, пенківська, колочинська), які уперше згадуються на сторінках писемних джерел під назвою склавинів та антів. Подальший розвиток слов'янства у Східній Європі пов'язаний насамперед із традиціями празької культури, які на межі VII—VIII ст. лягли в основу райковецької культури на Правобережжі, а також частково волинцевської і роменської на лівому березі Дніпра. У межах цих культурних ареалів формуються нові племена і племінні союзи (волинян, полян, уличів, сіверян тощо), що у подальшому історичному розвитку призводить до створення Київської держави. З одного боку, простежується безперервне розселення та поступовий розвиток матеріальної культури автохтонного слов'янського населення, з іншого — наявність культурних компонентів, привнесених ззовні германським, балтським, іраномовним, фракійським, тюркським населенням. Взаємодія традицій та інновацій відображає складний діалектичний характер культурогенезу. Складні, не позбавлені драматизму взаємосплетіння економічних, політичних та культурних інтересів різноетнічних груп, поступова асиміляція або витіснення місцевим слов'янським населенням усього зайшого — одна із закономірностей історичного розвитку Південно-Східної Європи у I тис. н. е.

Важливим результатом археологічних пошуків останніх десятиліть є заповнення надійно да-

Ранньослов'янське поселення Рашків III. Розкопки В.Д. Барана

тованими пам'ятками двох хронологічних прогалін, наявність яких піддавала сумніву гіпотезу про давнє походження слов'ян і їх безперервне існування на території України в I тис. н. е. Одна з цих лакун охоплювала другу половину I — початок II ст. — час після занепаду зарубинецької культури в її класичному вигляді, друга — V ст., тобто час Великого переселення народів і формування ранньосередньовічних слов'янських культур. Заповнення цих прогалін дало можливість зробити принципово нові історичні висновки про те, що лісостепову смугу Південно-Східної Європи ніколи не залишало корінне місцеве населення. Саме ця територія, окреслена пам'ятками V ст., стала зоною формування ранньосередньовічних слов'янських культур.

По-новому висвітлено проблематику слов'янського розселення, початок якого припадає на кінець IV—V ст. Саме в цей час слов'янське населення Подесення та суміжних регіонів поширюється як у верхів'я Дніпра, у середовище «народів між балтами і слов'янами», так і в лісостеп, залишений частиною черняхівських племен. Трохи згодом слов'яни з'являються і в Подунав'ї. Вихідною територією міграцій було насамперед Середнє та Верхнє Подністров'я і Прикарпаття. На основі найхарактерніших ознак слов'янської матеріальної культури вдалося визначити шляхи розселення слов'ян, які ведуть вглиб Балканського півострова (пеньківська група) та на північ по Дунаю через Словаччину і Моравію у межиріччя Ельби і Заале (празька

Скарб срібних прикрас VIII ст. із с. Андріяшівка. Розкопки Р.В. Терпиловського

група). На середній Ельбі група прикарпатських слов'ян зустрілася ще з одним потоком слов'янського переселення — із межиріччя Одри та Вісли. Внаслідок схрещення цих пам'яток із місцевим субстратом тут виникає низка нових слов'янських культур. Так у цілому виглядає концепція, яку розробляють співробітники відділу археології раннях слов'ян.

Тематика наукових розробок відділу охоплює практично всі періоди слов'янського етногенезу від рубежу н. е. до утворення племінних слов'янських об'єднань та формування Давньоруської держави. Однією з тенденцій сучасного етапу дослідження старожитностей у археологічній науці є розробка детальних класифікацій

О.М. Приходнюк

та типологій окремих категорій матеріальної культури, що є підґрунтям для створення кореляційних схем. Систематизація масового археологічного матеріалу обумовила здійснення типологічних розробок за багатьма категоріями археологічних об'єктів, пов'язаних здебільшого із завданням культурно-хронологічної класифікації. Це дає змогу конкретизувати процеси формування окремих пам'яток і культур в цілому, забезпечує надійність їх періодизації. Дослідженнями саме такого типу є розробки С.П. Пачкової, О.В. Петраускаса, Є.Л. Гороховського, О.В. Гопкало (Бобровської).

У наукових працях співробітників відділу систематизовано величезний археологічний матеріал, здобутий не одним поколінням археологів, який завдяки цьому став доступним широкому колу фахівців, до того ж здійснено його історичну інтерпретацію та реконструкцію етнокультурних процесів. Проведено немало досліджень, які висвітлюють господарську діяльність давніх суспільств. Загалом колектив відділу слов'янської археології за час свого існування підготував і видав 30 монографій, 10 збірників, понад 800 статей загальним обсягом близько 1000 друк. арк. За здобутими археологічними матеріалами підготовлено і видано чимало фундаментальних і узагальнювальних праць.

На окрему увагу заслуговують праці співробітників відділу, відзначені Державними преміями України в галузі науки і техніки. Це колективна монографія «Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период» (1990), монографія В.Д. Барана «Давні слов'яни» (1998) із серії «Україна крізь віки» та третій том багатотомного видання «Давня історія України» (2000). У цих дослідженнях процес етногенезу розглядається через культурогенез — формуван-

ня та зміну археологічних культур, широко застосовано ретроспективний та порівняльний методи, на основі яких від найдавніших достовірних ранньосередньовічних слов'янських старожитностей до пам'яток межі нашої ери виділяються характерні ознаки культури, притаманні саме слов'янському етносу, які дають змогу виокремити його з-поміж інших етнічних утворень Південно-Східної і Центральної Європи.

Співробітники відділу брали активну участь у підготовці таких узагальнювальних праць, як «Археологія Української РСР» (1975, 1986), «Етногенез Карпат» (2000), «Українці» (2000), «Етнічна історія давньої України» (2000), «Історія української культури» (2001).

Науковий доробок працівників відділу складають колективна монографія «Этнокультурная карта территории Украинской ССР в I тыс. н. э.» (1985), збірники наукових праць «Проблемы этногенеза славян» (1978), «Славяне и Русь» (1979), «Славяне на Днестре и Дунае» (1983), «Проблеми походження та історичного розвитку слов'ян» (1997), «Етнокультурні процеси в Південно-Східній Європі в I тисячолітті н. е.» (1999), «Старожитності I тисячоліття нашої ери на території України» (2003), «Археологія давніх слов'ян» (2004), авторські монографії В.Д. Барана «Черняхівська культура» (1981), «Пражская культура Поднестровья (по материалам поселения у с. Рашков)» (1988), В.Д. Барана, Д.Н. Козака, Р.В. Терпиловського «Походження слов'ян» (1991), В.Д. Барана, Я.В. Барана «Походження українського народу» (2002), Д.Н. Козака «Пшеворська культура у Верхньому Подністров'ї та Західному Побужжі» (1984), «Етнокультурна історія Волині» (1991), «Пам'ятки давньої історії Волині у с. Линів» (1994), «Пам'ятки давньої історії Волині у с. Городок» (1999, у співавторстві), «Давні землероби Волині» (2004, у співавторстві), А.Т. Сміленко «Слов'яни та їх сусіди в степовому Подніпров'ї (II—XII ст.)» (1975), «Городище Башмачка III—IV вв. н. э.» (1992), Є.В. Максимова «Среднее Поднепровье на рубеже нашей эры» (1972), «Зарубинецкая культура на территории УССР» (1982), О.М. Приходнюка «Слов'яни на Поділлі VI—VII ст.» (1975), «Археологічні пам'ятки Середнього Подніпров'я у VI—IX ст. н. е.» (1980), «Пеньковская культура» (1998), «Степове населення України та східні слов'яни (друга половина I тис. н. е.)» (2001), Л.В. Вакуленко, О.М. Приходнюка «Славянские поселения I тыс. н. э. у с. Сокол на Среднем Днестре» (1984), Л.В. Вакуленко «Пам'ятки підгір'я Українських Карпат» (1977), С.П. Пачкової «Господарство східнослов'янських племен на рубежі н. е.» (1974), Б.В. Магомедова «Черняховские племена Северо-Западного Причерноморья» (1987), «Чер-

няховская культура. Проблема этноса» (2001), Р.В. Терпиловського «Ранние славяне Подесенья» (1984), «Славяне Поднепровья в первой половине I тыс. н. э.» (2004), Р.В. Терпиловського, Н.С. Абашиної «Памятники киевской культуры» (1992), Л.Є. Скиби «Пирогівський могильник зарубинецької культури» (2001), Я.В. Барана «Слов'янська община» (2004), О.В. Петраускаса «Могильники черняхівської культури Косаново та Гаврилівка — порівняльна характеристика» (2003) та ін.

У відділі підготовлено 20 кандидатів і 6 докторів історичних наук, які працюють в Інституті археології НАН України та інших науково-дослідних установах та вищих навчальних закладах України. Відділ здійснює координацію досліджень у галузі ранньослов'янської археології у межах України і тісно співпрацює з історичними й історико-краєзнавчими музеями, кафедрами археології та стародавньої історії, підтримує наукові зв'язки з закордонними археологічними установами. Вони здійснюються у вигляді спільних розробок тем і проведення експедицій, участі в міжнародних конгресах, конференціях, симпозіумах. Співробітники відділу виступали з доповідями на конгресах Міжнародної унії слов'янської археології у Братиславі (1975), Софії

(1980), Новгороді (1996). На базі відділів археології ранніх слов'ян та давньоруської і середньовічної археології Інститутом археології АН УРСР та Інститутом археології АН СРСР у Києві в 1985 р. проведено V Міжнародний конгрес археологів-славистів.

Відділом археології ранніх слов'ян у 1978 р. у Києві підготовлено і проведено міжнародну конференцію на тему «Етногенез слов'ян», у 1989 р. — міжнародну конференцію істориків України, Росії та Польщі на тему «Слов'янський світ і Римська імперія», у 1999 р. — науковий семінар «Сто років вивчення полів поховань». У 1983 р. співробітники відділу взяли участь у роботі симпозіуму «Позднейшие судьбы черняховской культуры» (Кам'янець-Подільський). Співробітники відділу беруть участь у розробці проектів спільно з вченими-славистами Росії, Білорусі, Польщі, Угорщини, Словаччини, Югославії та інших країн.

Усе це свідчить про сучасний рівень наукових досліджень археологів-славистів, які у багатьох напрямках археологічної науки посідають провідні позиції. Це, зокрема, стосується такої важливої проблеми як етногенез та рання історія слов'янських народів.

Одержано 11.06.2005

В.Д. Баран, Н.С. Абашина

ОТДЕЛ АРХЕОЛОГИИ РАННИХ СЛАВЯН (к 30-летию научной деятельности)

В статье, подготовленной к 30-летию со дня основания отдела археологии ранних славян, рассмотрены наиболее важные вехи становления отечественной археологической славистики. Значительное внимание уделено проблематике научных исследований сотрудников отдела. Приведена краткая характеристика их экспедиционных работ. Дана оценка научным результатам, полученным учеными отдела в изучении проблемы происхождения и ранней истории славян.

V.D. Baran, N.S. Abashina

EARLY SLAVS ARCHAEOLOGY DEPARTMENT (to the 30th anniversary of the scientific effort)

The article prepared to the 30th anniversary of establishment of Early Slavs Archaeology Department considers the most important milestones of formations of domestic archaeological Slavonic studies. Considerable attention is paid to the subjects of research activities of the staff. A brief description of their field work is presented. Scientific research results obtained by the scholars of the department in the study of the problem of origin and early history of the Slavs are estimated.